

AVRUPA BİRLİĞİNDE
OMBUDSMAN KURUMU:
SİYASİ BÜTÜNLEŞME VE
GENİŞLEME ÇERÇEVESİNDE
BİR İNCELEME

Sanem Baykal

Sanem Baykal, Sanem Baykal 1969 yılında Ankara’da doğdu. 1986 yılında girdiği Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden 1990’da mezun oldu. Şubat 1992’de Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü AT Anabilim Dalı’nda asistan olarak göreve başladı. Yüksek lisansını Londra Üniversitesinde, doktorasını 2001 yılında Ankara Üniversitesinde AB Hukuku alanında tamamladı. 2003 yılında A.Ü. Hukuk Fakültesi AB Hukuku Anabilim Dalına yardımcı doçent olarak atandı. 2004-2005 akademik yılında New York Üniversitesi (NYU) Hukuk Fakültesi tarafından verilen “Hauser Research Scholar” bursuyla Jean Monnet Merkezi’nde “Emile Noel Fellow” programında doktora sonrası çalışma yaptı. A.Ü. Hukuk Fakültesi AB Hukuku Anabilim Dalı başkanlığını Haziran 2006, A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü AB ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı Başkanlığını ise Eylül 2010 tarihleri itibariyle yürütmeye başlayan Sanem Baykal, Aralık 2006’da “AB Hukuku Doçenti” unvanını aldı. Baykal, 1 Ekim 2009-30 Eylül 2012 tarihleri arasında T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı’nda görevlendirilmek suretiyle “AB Hukuku Başkanı” olarak görev yaptı. Baykal’ın “AB Hukuku” ve “Türkiye-AB İlişkileri” alanlarında Türkiye’de ve yurtdışında yayınlanmış kitap, makale, bildiri, kitap bölümü gibi çalışmaları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
KISALTMA CETVELİ	13
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNDE SİYASİ BÜTÜNLEŞME VE GENİŞLEME ÇERÇEVESİNDE DEMOKRASİ, İNSAN HAKLARI VE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ KAVRAMLARI

I. Avrupa Birliğinde Siyasi Bütünleşme ile Demokrasi, İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğüne Saygı Kavramları.....	23
A. Avrupa Birliğinde Siyasi Bütünleşme ve Demokrasi.....	23
1. Avrupa Birliğinin Kurumsal Yapısının Temel Özellikleri.....	26
2. Kurumsal Yapının Temel Özelliklerine, İşleyişine ve Gelişimine İlişkin Tespitler	32
3. Avrupa Birliğinin Demokratik Meşruiyet Sorunu	36
a. <i>Demokratik Meşruiyet Sorununun Kaynakları ve Görünümleri</i>	36
b. <i>21. Yüzyılın İlk 10 Yılında Birliğin Demokratik Meşruiyetini Güçlendirmeye Yönelik Çabalar: Birliğin Geleceği Konvansiyonu ve Lizbon Antlaşması</i>	44
c. <i>Lizbon Antlaşmasının Birliğin Demokratik Meşruiyet Sorununa Getirdiği Çözümler Açısından Değerlendirilmesi</i>	54
B. Avrupa Birliğinde Siyasi Bütünleşme ve İnsan Hakları	59
C. Avrupa Birliğinde Siyasi Bütünleşme ve Hukukun Üstünlüğü	70
II. Avrupa Birliğinde Genişleme ve Demokrasi, İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü İlkeleri.....	74
A. Avrupa Siyasi Kimliği ve Genişleme Sürecinin Bu Kimliğin Oluşumundaki Rolü	75
B. Koşullu Genişleme ve Birliğin Temel Değerleri	77
C. Genişleme Sürecinde Birliğin Kendi Temel Değerlerinin Benimsenmesini Teşvik Yaklaşımı	82

İKİNCİ BÖLÜM

OMBUDSMAN KURUMU VE BİRLİĞİN TEMEL DEĞERLERİ OLAN DEMOKRASİ, İNSAN HAKLARI VE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜNÜN YAYGINLAŞMASI ÇERÇEVESİNDEKİ İŞLEVİ

I. Genel Olarak Ombudsman Kurumu: Tarihçesi, Nitelikleri ve İşlevi	89
A. Ombudsman Kurumunun Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	89
B. Farklı Ombudsman Modelleri Çerçevesinde Kurumun Temel İşlev ve Nitelikleri.....	94
C. Genel Olarak Ombudsman Kurumu ve Demokrasi, İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü İlkeleri Bağlamındaki Rolü	98
1. İnsan Haklarının Korunması ve İnsan Hakları Kurumsallaşması.....	99
2. İnsan Hakları Kurumları ile Ombudsman Kurumlarının İlişkisi.....	104
D. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliğinin Ombudsman Kurumlarına İlişkin Yaklaşım ve Standartları	107
E. Genişleme Koşulluluğu Kapsamında İnsan Hakları Kurumsallaşması ve Ombudsman Kurumlarının Yeri	111
1. Genel Olarak Genişleme Süreci Çerçevesinde Ombudsman Kurumu.....	111
2. Türkiye’de Ombudsman Kurumunun Oluşumuna İlişkin Çabalar ve Avrupa Birliği Sürecinin Etkisi.....	111
a. Türkiye’de Ombudsman Kurumu Kurulması Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Yaşanan Gelişmeler.....	113
b. Kopenhag Siyasi Kriterleri ve 23. Fesil Çerçevesinde AB Perspektifinin Türkiyede Ombudsman Kurumu Kurulmasındaki Rolü ve Etkisi.....	119

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA OMBUDSMANI: BİRLİĞİN TEMEL DEĞERLERİ OLAN DEMOKRASİ, İNSAN HAKLARI VE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜNÜN YERLEŞMESİ BAĞLAMINDA İŞLEVİ

I. Avrupa Ombudsmanının Kuruluşu: Avrupa Ombudsmanının Kurulmasının Nedenleri ve Kurumdan Beklentiler	133
A. Maastricht Antlaşması ile Kurulan Avrupa Birliği Çerçevesinde Siyasi Bütünleşmeye Yönelik Atılan İlk Somut Adımlar	134
B. Avrupa Birliğinde Ombudsman Kurumunun Kurulmasına İlişkin Girişimlerin Kısa Tarihçesi.....	135
C. Nasıl Bir Ombudsman Kurumu Kurulması Gerektiği Yönündeki Farklı Öneri ve Görüşler.....	138
D. Ombudsman Sisteminden Avrupa Bütünleşmesi Bağlamında Beklenen Faydalar	140
II. Avrupa Ombudsmanının Yapısı ve İşleyişi	143
A. Avrupa Ombudsmanı ile İlgili Hukuki Düzenlemeler.....	143
B. Ombudsmanın Atanması ve Görevinin Sona Ermesi.....	145

C. Avrupa Ombudsmanı Kurumunun İşleyişi.....	147
1. Şikayetin Yapılması	147
2. Şikayetin Muhatapları: AB Kurumları, Organları, Ofisleri ve Ajansları.....	149
3. Görev Alanına Giren ve Kabul Edilebilir Şikayetler	152
4. Kabul Edilebilir Şikayetlerin Soruşturulması ve Soruşturmanın Olası Sonuçları.....	155
5. Ombudsmanın Soruşturmasının Yöntemi ve Araçları.....	163
6. Ombudsmanın Faaliyetlerinin Temeli: Kötü İdarenin Tespiti ve İyi İdarenin Teşviki	165
a. <i>Ombudsmanın Faaliyetleri Bağlamında “Kötü İdare” ve “İyi İdare” Kavramları</i>	165
b. <i>İyi İdare Standartlarının Ombudsman Tarafından Belirlenmesinde Önemli Adım: Avrupa İyi İdari Davranış Kodu</i>	170
D. Avrupa Ombudsmanının Niteliği, Yetkileri ve İşleyişi ile İlgili	175
Temel Saptamalar.....	175
III. Ombudsman Kurumunun Yetki ve Faaliyetlerinin Avrupa Birliğinde Demokrasi, İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü İlkeleri ile İlişkisi	180
A. Ombudsman ve Demokrasi.....	180
1. Ombudsmanın Avrupa Parlamentosu ile İlişkileri ve Birliğin Siyasi Hesap Verebilirliğine Destek Çerçevesinde İşlevi.....	183
2. Ombudsman ve Birlik İdaresinin Temel Aktörü Olan Komisyon ile İlişkileri .	188
a. <i>Komisyonun Antlaşmaların Bekçisi Olma Görevi</i>	188
b. <i>Üye Devletler Aleyhine Komisyona Yapılan Bireysel Şikayetlerin Ele Alınmasına Yönelik Ombudsman Tarafından Belirlenen Esaslar</i>	189
3. Ombudsman ve Şeffaflık: Bilgi ve Belgelere Erişim.....	192
B. Ombudsman ve İnsan Hakları/Temel Haklar	195
C. Ombudsman ve Hukukun Üstünlüğü	197
1. Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Birlik Çapında Yerleşmesinde Ombudsmanın Rolü ve Etkisi	198
2. Ombudsman Kararlarına Karşı Yargısal Başvuru İmkanları	199
3. Ombudsmanın Yöntemi ve Yargı ile İlişkisi	203
IV. Avrupa Ombudsmanının Avrupa Bütünleşmesi Çerçevesindeki Temel İşlevine Dair Değerlendirmeler	207
SONUÇ	215
KAYNAKÇA	219
EKLER	237

GİRİŞ

Demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları kavramlarının Avrupa Birliği (AB) bağlamında ne ifade ettiği, neden vurgulandığı ile Ombudsman kurumunun söz konusu kavramların benimsenmesi ve yerleşmesi bakımından işlevi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

AB, kurulduğu günden bu yana bir yandan bütünleşmeyi derinleştirme, öte yandan da neredeyse tüm Avrupa kıtasını kapsayan bir barış ve refah projesi oluşturmaya yönelik olarak yeni ülkeleri içine dahil etme yolunda önemli adımlar atmıştır. Demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarının korunması değerleri ya da ilkeleri ise Avrupa bütünleşmesinde bir yandan derinleşme, öte yandan da genişleme kavramları çerçevesinde hem amaç, hem de araç olarak işlev görmektedir.

Avrupa bütünleşmesi bağlamında derinleşme terimi, bir yandan bütünleşmenin yetki ve faaliyet alanlarındaki artışı, öte yandan da kurumsal yapı içindeki değişiklikleri ve reformları ifade etmek üzere kullanılmaktadır.¹ Bunun yanı sıra siyasi bütünleşme alanında atılan adımlar da derinleşmenin bir başka yönünü oluşturmaktadır. Burada siyasi bütünleşmeden kasıt, Avrupa bütünleşmesinin üye devletler ve halkları arasında gittikçe yakınlaşan bir birlik kurma idealini² gerçekleştirecek biçimde bir ortak kader anlayışı içinde bir araya gelerek bir siyasi yapı kurulmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmada kullanılacağı anlamı ile siyasi bütünleşme, Birliğin, bir siyasi yapıya evrilmesi, vatandaşlarına aidiyet ve sadakat bağı ile bağlanabilecekleri, kendilerini yönetmesinin meşruiyetini; söz konusu siyasi yapının karar alma sürecine demokratik katılımları, onu denetleyebilmeleri, sorun çözme kapasitesine güvenleri ve temsil ettiği değerleri içselleştirmeleri sayesinde kabul edecekleri bir yönetim modeli, bir siyasi yapı sunma noktasına erişimdir.³

---

¹ Kurucu Antlaşma değişiklikleri yoluyla gerçekleştirilen derinleşmenin başlıca aşamaları Avrupa Tek Senedi, Maastricht Antlaşması, Amsterdam Antlaşması, Nice Antlaşması ve başarısızlıkla sonuçlanan Anayasal Antlaşma denemesinin yerini alan Lizbon Antlaşmasıdır.

² Bkz. AB Antlaşması 1. madde: “[...]Avrupa halkları arasında giderek daha sıkı hale gelen bir birlik yaratma [...]” Bu çalışma boyunca Avrupa Birliği Bakanlığının 2011 tarihli Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma konsolide metin çevirisi esas alınmıştır. Bkz. www.abgs.gov.tr.

³ Genel olarak ve Avrupa bütünleşmesi özelinde “bütünleşme” ve “siyasi bütünleşme” kavramları konusunda doktrinde pek çok tanıma, yaklaşıma ve teoriye rastlanmaktadır. Bu konularda genel bilgi için bkz. ROSAMOND, *Theories of European Integration*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2000; EILSTRUP-SANGIOVANNI (der.), *Debates on European Integration*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2006; BACHE-GEORGE, *Politics in the*

Birliğin bir yandan kendi yapısını ve işleyişini daha demokratik, daha hesap ve-rebilir, daha şeffaf ve daha etkili kılmak üzere dönüştürmesi, öte yandan da bu yapıyı, vatandaşlarına, hem bağlı olduğu ilkeler, hem işleyiş mekanizmaları ile geliştirdiği ve izlediği politikalar bağlamında özdeşleşebilecekleri değerleri temsil eden bir yapı olarak sunabilmesi, başarılı bir siyasi bütünleşmenin zorunlu unsuru olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra ancak tüm üye devletlerin ve vatandaşlarının benimsediği ilan edilen bu temel ilke ve değerlere sahip Avrupalı devletlerin Birliğe katılımı mümkün olabilecek, dolayısıyla aday ülkelerin de söz konusu değerleri istikrarlı biçimde hayata geçiren yapılara sahip olması gerekecektir.

Avrupa Birliği ancak kendisine sadakat ve aidiyet bağı ile bağlı, ortak bir kader anlayışı ve paylaşılan değerlerle özdeşleşme üzerine kurulu bir insan topluluğunun, bir Avrupa vatandaşlığının ya da Avrupa kimliğinin inşası ile işlerliği olan ve varlığını sürdürebilecek bir siyasi yapı olabilecektir.⁴ Bu açıdan bakıldığında Birliğin üzerine inşa edildiği değerler, nasıl bir siyasi yapı olduğunu ya da olmayı amaçladığını ve bunu ne ölçüde başardığını ya da başarabileceğini göstermek bakımından önemlidir.

Bu siyasi yapının aynı zamanda söz konusu Avrupa vatandaşlarının günlük yaşantılarına etki eden politikalar geliştirmesi, sorunlarına etkili ve verimli çözümler getirebilen iyi işleyen bir yapı niteliğini göstermesi de gerekecektir.⁵ Bütün bu unsurların bir arada yerine gelmesi ile Avrupa bütünleşmesinin başlangıcından beri devam eden demokratik meşruiyet tartışmalarının da son bulacağına dair bir beklenti bulunduğu belirtilmesi gerekmektedir.

Esasen Nice Antlaşmasının hazırlanması ile Lizbon Antlaşmasının yürürlüğe girmesi arasında geçen yaklaşık 10 yıllık dönemde Birliğin pek çok açıdan kapsamlı reformlara tabi tutulmasını amaçlayan bir Kurucu Antlaşma değişikliği sürecinin ya-

---

European Union, 2nd Edition, Oxford University Press, Oxford, 2006. Bu çalışmada Avrupa bütünleşmesi çerçevesinde siyasi bütünleşme kavramına Haas'ın nihai sonuçtan çok süreç ağırlık veren, ancak tedrici biçimde nihai hedef olarak bir federal yapıya ulaşılmasını da öngören, bunun için siyasi aktörlerin siyasi faaliyetlerini ve sadakatlerini mevcut yapıların üstünde yer alan yeni siyasi topluma da aktarmalarını içeren siyasi bütünleşme yaklaşımı ile Deutsch'un karşılıklı anlayış, güven ve sadakat üzerine kurulu ve ortak gereksinimler ve bunlara ortak cevaplar içeren bir ortak anlayış üzerine kurulu siyasi toplumlar ya da güvenlik toplumu oluşumu yaklaşımları diğerlerinin yanında esas alınmıştır. Bkz. HAAS, **The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957**, Stanford University Press, Stanford, 1968; DEUTSCH, **Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience**, Princeton University Press, Princeton, 1957. Burada siyasi bütünleşmenin Avrupa bütünleşmesinin başlangıçtan itibaren bir nihai hedefi niteliğini taşıdığı, 1990 sonrası Maastricht Antlaşması ile atılan adımların ise bağlantılı ama farklı bir kavram olarak görülebilecek olan siyasi alanlarda bütünleşmeyi başlatarak siyasi bütünleşme yolunda da önemli bir adım teşkil ettiği yaklaşımdan hareket edilmektedir. Ayrıca yazarın daha önceki çalışmalarında Avrupa siyasi toplumunun ve kimliğini oluşumu ile Avrupa bütünleşmesinin niteliği hakkındaki görüşleri de buradaki temel yaklaşıma esas teşkil etmektedir. Bkz. BAYKAL, "Unity in Diversity? The Challenge of Diversity for the European Political Identity, Legitimacy and Democratic Governance: Turkey's EU Membership as the Ultimate Test Case", **Jean Monnet Working Paper**, No. 9/05, New York, 2005. s. 1-78.

⁴ BAYKAL, *op.cit.*, 2005.

⁵ **Ibid.**

şanması da, Birliğin daha demokratik ve daha iyi işleyen, daha iyi sorun çözen politikalar üreten bir yapı olmasına yönelik çabalar kapsamında değerlendirilmektedir.⁶

2000 yılı Aralık ayında Nice Zirvesinde üzerinde uzlaşılan Nice Antlaşmasının eki olarak yayınlanan “Avrupa Birliğinin Geleceği Bildirisi” ile başlatılan, yaklaşık 10 yıl süren söz konusu reform süreci, 13 Aralık 2007 tarihinde Lizbon’da imzalanan Lizbon Antlaşmasının 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmesi ile sona ermiştir. “Nice-Sonrası Süreç” olarak adlandırılan bu süreç, Avrupa Birliğinin yapısının ve geleceğinin tüm boyutları ile tartışılmasını ve Birliğin hedeflerinin ve niteliğinin bazı açılardan yeniden belirlenmesini içermektedir. Bu süreçte, özellikle genişleme sonrası 27-30 ve belki de 35 üyeye ulaşacak Birliğin, vatandaşları ile arasındaki uzaklığın kapatılması ve demokratik meşruiyetinin artırılması ile 21. yüzyılın fırsat ve tehditleri ile başa çıkabilecek kurumlara, politikalara ve mali araçlara, bir başka deyişle etkili işleyip sonuç üreten bir yapıya kavuşturulması amaçlanmıştır.⁷

Avrupa bütünleşmesinde genişleme kavramı ise üye ülke sayısının artışı, 6 kurucu üyeden bugün için 28 ve yakın gelecekte 30 ve hatta daha fazla üyeli bir yapıya doğru dönüşümü ifade etmektedir. Genişleme çoğu zaman birden çok ülkeyi içeren dalgalar şeklinde gerçekleşmektedir.⁸

Genişleme Birliğin en etkili dış politika aracı olarak değerlendirilmektedir.⁹ Özellikle Soğuk Savaşın ardından Birliğin normatif¹⁰ ya da sivil/yumuşak bir güç olarak kendi değerlerinin ihracı yoluyla çevresini siyasi ve ekonomik etkisi altına almasına ve dünyada etkili bir dış politika aktörü olarak algılanmasına olduğu kadar, kendi güvenliğini pekiştirmesine de hizmet eden genişleme politikası, Birliğin uyguladığı “koşulluluk” stratejisine dayanmaktadır.

---

⁶ Laeken Zirvesi Avrupa’nın Geleceği Bildirisi için bkz. Laeken AB Zirvesi Sonuçları, 14-15 Aralık 2001, SN 300/1/01 REV 1, Annex 1.

⁷ Bkz. genel olarak, BAYKAL, “Avrupa Birliği’nin Geleceği: Meşruiyet Sorunu, Anayasalaşma Süreci ve Bütünleşmenin Nihai Hedefi Üzerine”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004, s. 119-153.

⁸ Bu çerçevede birinci genişleme dalgası kapsamında 1973 yılında Avrupa bütünleşmesine katılan ülkeler İngiltere (Birleşik Krallık), İrlanda ve Danimarka’dır. İkinci genişleme olan ve güneye doğru genişleme olarak da adlandırılan süreç, iki aşamada gerçekleşmiştir. Öncelikle 1981 yılında Yunanistan, ardından da 1986 yılında İspanya ve Portekiz Avrupa bütünleşmesine dahil olmuşlardır. Üçüncü genişleme dalgası 1995 yılında Avusturya, İsveç ve Finlandiya’nın Avrupa Birliğine üyeliği ile neticelenmiştir. Doğuya doğru genişleme olarak adlandırılan aşamada 10’u Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkesi ve ikisi Akdeniz adası olan 12 ülke Avrupa Birliği üyeliğine adım atmıştır. Bu ülkelerden Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya, Estonya, Letonya, Litvanya, Güney Kıbrıs Rum Kesimi (Kıbrıs) ve Malta 1 Mayıs 2004 tarihinde Avrupa Birliğine üye olmuşlardır. Romanya ve Bulgaristan’ın 1 Ocak 2007 tarihi itibarıyla üyeliğiyle AB 27 üyeli hale gelmiştir. Son olarak Hırvatistan 1 Temmuz 2013 tarihinde Birliğe üye olmuştur.

⁹ SCHIMMELFENNIG-SEDELMEIER, “Theorizing Enlargement: Research Focus, Hypotheses and the State of Research”, **Journal of European Public Policy**, Cilt 9, 2002, s. 500-528; SJURSEN, “Why Expand? The Question of Legitimacy and Justification in the EU’s Enlargement policy”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt 40, No. 3, 2002, s. 491-513.

¹⁰ MANNERS, “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt 40, No. 2, 2002, s. 234-258; YOUNGS, “Normative Dynamics and Strategic Interests in the EU’s External Identity”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt 42, No. 2, 2004, s. 415-435.

Uluslararası ilişkilerde koşulluluk kavramı, bir devlet ya da uluslararası örgüt tarafından başka bir devlete vaat edilen menfaatlerin, o devletin bazı koşulları yerine getirmesi şartına bağlanması olarak tanımlanabilir.¹¹ AB, kendine has “uluslarüstü” yapısıyla, koşulluluk politikasını en sık ve etkili şekilde kullanan yapı niteliğindedir.¹² Söz konusu koşulluluk, AB’ye üyelik bağlamında olabileceği gibi Birlik ile ticari, ekonomik, siyasi, kültürel diğer ilişki modellerinin kurulması bağlamında da uygulanabilmektedir.¹³

Bu çalışmada, koşulluluk kavramının özellikle üzerinde durduğumuz yönü genişleme süreci ile bağlantısı çerçevesinde karşımıza çıkmaktadır. Birliğin genişleme sürecindeki ülkelere yerine getirmeleri ve katılım sürecinde ilerleyebilmeleri bakımından sunduğu koşullar, Birliğin o ülkeleri dönüştürme ve böylece AB üyeliğine hazırlama amacına hizmet etmektedir. Bu yönüyle söz konusu koşullar, Birliğin sahip olduğu ya da üzerine inşa edildiği kendi değerlerinin, ilkelerinin ve kurallarının bir yansıması niteliğindedir.

İşte, bir yandan derinleşme, öte yandan da genişleme kavramları bağlamında olsun, Birliğin üzerine inşa edildiği değerler her iki gelişim yönünün gerektiği gibi gerçekleşmesi bakımından önem arz etmektedir. Peki, “Birliğin değerleri” neleri içermektedir?

Lizbon Antlaşması ile değişik Avrupa Birliği Antlaşması’nın (AB Antlaşması) Başlangıç bölümünde ifade edildiği şekliyle üye devletlerin bu Antlaşmayı yaparken ilham kaynakları arasında “Özgürlük, demokrasi, eşitlik ve hukukun üstünlüğü ile insanın dokunulmaz ve vazgeçilmez haklarından oluşan evrensel değerlerin kaynaklandığı Avrupa’nın kültürel, dini ve insani mirası” yer almaktadır. Yine, üye devletler Başlangıç bölümünde “Özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ile hukukun üstünlüğü ilkelerine bağlılıkları”nı teyit etmektedirler.

Avrupa Birliğinin üzerine inşa edildiği değerler AB Antlaşmasının 2. maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir:

“Birlik, insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kuruludur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet,

---

¹¹ Bkz. genel olarak SMITH, “The Evolution and Application of EU Membership Conditionality of the European Union”, CREMONA, (der.), **The Enlargement of the European Union**, Oxford University Press, Oxford, 2003, s. 105-140; GRABBE, “European Union Conditionality and the Acquis Communautaire”, **International Political Science Review**, Cilt 23, No. 3, 2002, s. 249-268; INGLIS, “EU Enlargement: Membership Conditions Applied to Future and Potential Member States”, BLOCKMANS – LAZOWSKI (der.), **The European Union and Its Neighbours**, T.M.C Asser Press, the Hague, 2006, içinde, s. 61-92; SCHIMMELFENNIG-SEDELMEIER, Governance by Conditionality. EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe, **Journal of European Public Policy**, Cilt 11, No. 4, 2004, s. 661-679; SCHIMMELFENNIG– ENGERT-KNOBEL, “Costs, Commitment and Compliance: The Impact of Democratic Conditionality on Latvia, Slovakia and Turkey”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt 41, No. 3, 2003, s. 495-518; SADURSKI, “Accession’s Democracy Dividend: The Impact of the EU Enlargement upon Democracy in the New Member States of Central and Eastern Europe” **European Law Journal**, Cilt 10, 2004, s. 371-401.

¹² ERDENİR, “Türkiye’nin Siyasi Reform Sürecinde Avrupa Birliği’nin Demokratik Koşulluluğu”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 45, No. 4, 2012, s. 95-117.

¹³ Konu ile ilgili kapsamlı bir inceleme için bkz. BARTELS, **Human Rights Conditionality in the EU’s International Agreements**, Oxford University Press, New York, 2005.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AKÇAY, Belgin – KAHRAMAN, Sevilay – BAYKAL, Sanem (der.), **Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- ALSTON, Philip – DE SCHUTTER, Olivier (der.), **Monitoring Fundamental Rights in the EU**, Hart Publishing, Oregon, 2005.
- ASHIAGBOR, Diamond – COUNTOURIS, Nicola – LIANOS, Ioannis (der.), **The European Union after the Treaty of Lisbon**, Cambridge University Press, New York, 2012.
- BACHE, Ian – GEORGE, Stephen, **Politics in the European Union**, 2nd Edition, Oxford University Press, Oxford, 2006.
- BARTELS, Lorand, **Human Rights Conditionality in the EU's International Agreements**, Oxford University Press, New York, 2005.
- BAUN, Michael, **A Wider Europe, The Process and Politics of European Union Enlargement**, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2000.
- BAYKAL, Sanem, **AT Hukukunun Üye Devletlerin Hukuk Düzenlerinde Etkili Biçimde Uygulanması ve Bireysel Haklar**, ATAUM Yayınları, Ankara, 2002.
- BAYKAL, Sanem, **Avrupa Birliği Hukukunda Tazminat Davası**, Yetkin, Ankara, 2006.
- BINGHAM, Tom, **The Rule of Law**, Penguin Books, England, 2011.
- BLOCKMANS, Steven – LAZOWSKI, Adam (der.), **The European Union and Its Neighbours**, T.M.C Asser Press, the Hague, 2006.
- BLOCKMANS, Steven – PRECHAL, Sacha (der.), **Reconciling the Deepening and Widening of the European Union**, T.M.C. Asser Press, the Hague, 2007.
- BOURGOIGNON, François – PLESKOVIC, Boris (der.), **Beyond Transition**, The World Bank, Washington, 2007.
- CERUTTI, Furio – LUCARELLI, Sonia (der.), **The Search for a European Identity: Values, Policies and Legitimacy of the European Union**, Routledge, Oxford, 2008.
- CHALMERS, Damian – TOMKINS, Adam, **European Union Public Law**, Cambridge University Press, New York, 2007.
- CINI, Michelle – BOURNE, Angela (der.), **Palgrave Advances in European Union Studies**, Palgrave Macmillan, Hampshire, 2006.
- Commission on Global Governance (1995), **Our Global Neighbourhood: the Report of the Commission on Global Governance**, Oxford University Press, Oxford, 1995.
- CRAIG, Paul, **EU Administrative Law**, Oxford University Press, New York, 2006.
- CRAIG, Paul, **The Lisbon Treaty: Law, Politics, and Treaty Reform**, Oxford University Press, New York, 2010.

- CRAIG, Paul – DE BURCA, Grainne, **EU Law: Text, Cases and Materials**, 5th Edition, Oxford University Press, New York, 2011.
- CRAIG, Paul – DE BURCA, Grainne (der.), **The Evolution of EU Law**, 2nd Edition, Oxford University Press, New York, 2011.
- CREMONA, Marise (der.), **The Enlargement of the European Union**, Oxford University Press, Oxford, 2003.
- CZARNOTA, Adam – KRYGIER, Martin – SADURSKI, Wojciech, (der.), **Rethinking the Rule of Law after Communism**, Central European University Press, Budapest, 2005.
- ÇELEBİ, Aykut, **Avrupa: Halkların Siyasal Birliği**, Metis Yayınları, İstanbul, 2002.
- DEUTSCH, Karl, **Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience**, Princeton University Press, Princeton, 1957.
- DOUGAN, Michael – CURRIE, Samantha (der.), **50 Years of the European Treaties**, Hart Publishing, Portland, 2009.
- EILSTRUP-SANGIOVANNI, Mette, (der.), **Debates on European Integration**, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2006.
- EGAN, Michelle – NUGENT, Neill – PATERSON, William E. (der.), **Research Agendas in EU Studies: Stalking the Elephant**, Palgrave Macmillan, Hampshire, 2010.
- ERHAN, Çağrı – KIZILIRMAK, Burça – SENEMOĞLU, Deniz (der.), **Avrupa Birliği Temel Konular**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2011.
- Gerekçeli Anayasa Önerisi**, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1982.
- GÜNÜĞÜR, Haluk, **Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Bütünleşmesi**, Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi, Ankara, 2012.
- GAVOUNELI, Maria – KYRIAKOPOULOS, Vangelis (der.), **Olympia III: Human Rights in the 21st Century**, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2003.
- HAAS, Ernst, **The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957**, Stanford University Press, Stanford, 1968.
- HABERMAS, Jürgen, **The Crisis of the European Union-A Response**, Polity Press, Cambridge, 2012.
- HELD, David, **Democracy and the Global Order, From the Modern State to Cosmopolitan Governance**, Stanford University Press, Stanford, 1995.
- JOERGES, Christian – DEHOUSSE, Renaud (der.), **Good Governance in Europe's Integrated Market**, Oxford University Press, New York, 2002.
- KABAALIOĞLU, Haluk – OTT, Andrea - TATHAM, Alan (der.), **EU and Turkey: Bridging the Differences**, Economic Development Foundation Publications, İstanbul, 2011.
- KACZOROWSKA, Alina, **European Union Law**, 3rd Edition, Routledge, Oxford, 2013.
- KESKİN ATA, Funda, **Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013.
- KOCHENOV, Dimitry, **EU Enlargement and the Failure of Conditionality**, Kluwer Law International, Netherlands, 2007.
- KUCSKO-STADLMAYER, Gabriele (der.), **European Ombudsman Institutions**, Springer Wien, Austria, 2008.
- LINDSNAES, Birgit – LINDHOLT, Lone – YIGEN, Kristine (der.), **National Human Rights Institutions: Articles and Working Papers**, The Danish Centre For Human Rights, Denmark, 2001.

- MUTTA, Serdar, **İdarenin Denetlenmesi ve Ombudsman Sistemi**, Kazancı Kitap, İstanbul, 2005.
- ODER, Bertil Emrah, **Avrupa Birliğinde Anayasa ve Anayasacılık**, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 2004.
- O'NEILL, Michael, **The Struggle for the European Constitution: A Past and Future History**, Routledge, Oxford, 2009.
- ORAN, Baskın (der.), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar I-II-III**, İletişim, İstanbul, 2001 ve 2012.
- OTT, Andrea – INGLIS, Kirstyn (der.), **Handbook on European Enlargement: A Commentary on the Enlargement Process**, T.M.C. Asser Press, the Hague, 2002.
- OWEN, David, **Europe Restructured-The Eurozone Crisis and its Aftermath**, Methuen, Great Britain, 2012.
- ÖZCAN, Mehmet, **Avrupa Birliğinde İnsan Hakları**, Hayat Yayınları, İstanbul, 2012.
- ÖZDEN, Kemal, **Ombudsman: Türkiye'deki Tartışmalar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.
- ÖZDEN, Kemal, **Ombudsman: Yeni Yönetim Anlayışı için Bir Model**, Tasarım Yayınları, İstanbul, 2005.
- PEERS, Steve – WARD, Angela (der.), **The EU Charter of Fundamental Rights**, Politics, Law and Policy, Hart Publishing, Oregon, 2004.
- PETERSON, John ve SHACKLETON, Michael (der.), **The Institutions of the European Union**, 3rd Edition, Oxford University Press, Oxford, 2012.
- PIRIS, Jean-Claude, **The Future of Europe - Towards a Two-Speed EU**, Cambridge University Press, New York, 2012.
- PIRIS, Jean- Claude, **The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis**, Cambridge University Press, New York, 2010.
- Prof. Dr. Gürkan Çelebican'a Armağan**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2011.
- Prof. Dr. Tuğrul Arat'a Armağan**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.
- ROSAMOND, Ben, **Theories of European Integration**, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2000.
- SHAPIRO, Ian - HACKER-CORDÓN, Casiano (der.), **Democracy's Edges**, Cambridge University Press, New York, 1999.
- SYMONIDES, Janusz – VOLODIN, Vladimir (der.), **A Guide to Human Rights: Institutions, Standards, Procedures**, Unesco, Paris, 2001.
- TAMANAH, Brian Z., **On the Rule of Law- History, Politics, Theory**, Cambridge University Press, New York, 2004.
- TAŞKIN, Ahmet (der.), **Yargının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Etkililiği**, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara, 2009.
- TATHAM, Allan F., **Enlargement of the European Union**, Kluwer Law International, the Netherlands, 2009.
- TEZCAN, Ercüment, **Avrupa Birliği Hukuku'nda Birey**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- TEZCAN, Ercüment (der.), **Başlangıçtan Günümüze Avrupa Birliği Kurumları**, Hayat Yayınları, İstanbul, 2013.
- The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005.

- TRIDIMAS, Takis, **The General Principles of EU Law**, 2nd Edition, Oxford University Press, New York, 2007.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, **Avrupa Birliği El Kitabı** (Avrupa Birliği ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Semineri 20-31 Mart 1995), T.C. Merkez Bankası Personel Genel Müdürlüğü, 3. Baskı, Ankara, 1996.
- USHER, John, **General Principles of EC Law**, Longman, New York, 1998.
- ÜLGEN, Sinan, **AB ile Müzakerelerin El Kitabı**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.
- WALLACE, Helen – WALLACE, William (der.), **Policy Making in the European Union**, 4th Edition, Oxford University Press, New York, 2000.
- WEILER, J.H.H., **The Constitution of Europe – Do the New Clothes Have an Emperor**, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
- WILLIAMS, Andrew, **EU Human Rights Policies: A Study in Irony**, Oxford University Press, United Kingdom, 2012.

MAKALELER-KİTAP BÖLÜMLERİ-BELGELER

- AKGÜL AÇIKMEŞE, Sinem, “Avrupa Birliği’nde ‘Koşullu’ Genişleme”, AKÇAY, Belgin – KAHRAMAN, Sevilay – BAYKAL, Sanem (der.), **Avrupa Birliği’nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, içinde, s. 419-450.
- AKGÜL AÇIKMEŞE, Sinem, “Avrupa Birliği’nde Demokratik Meşruiyet Sorunu”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 2, No. 4, 2003, s. 23-45.
- AKGÜL AÇIKMEŞE, Sinem, “Cycles of Europeanisation in Turkey: The Domestic Impact of EU Political Conditionality”, **UNISCI Discussion Papers**, No. 23, 2010, 129-148.
- AKIN YAVUZ, Çiğdem, **Avrupa Birliğinde Temel Haklar Şartı ve Avrupa Birliğine Üye ve Aday Ülkeler Bakımından Etkisi**, AB Bakanlığı Uzman Yeterlik Tezi, Ankara, 2013
- ALSTON, Philip – WEILER, J.H.H., “An ‘Ever Closer Union’ in Need of a Human Rights Policy”, **European Journal of International Law**, Cilt 9, 1998, s. 658-723.
- ALTIPARMAK, Kerem, **Türkiye’de İnsan Haklarında Kurumsallaş(ama)ma**, TBB Yayınları, Ankara, 2007, s. 54-111.
- AMTENBRINK, Fabian, “On the European Union’s Institutional Capacity to Cope with Further Enlargement”, BLOCKMANS, Steven – PRECHAL, Sacha (der.), **Reconciling the Deepening and Widening of the European Union**, T.M.C. Asser Press, the Hague, 2007, içinde, s. 111-131.
- ANDERSON, James H. – GRAY, Cheryl W., “Transforming Judicial Systems in Europe and Central Asia”, BOURGOIGNON, François – PLESKOVIC, Boris (der.), **Beyond Transition**, The World Bank, Washington, 2007, içinde, s. 329-355.
- APELBLAT, Mose, “The Role of the Ombudsman Institution in the Enlargement Countries – Results of Findings in Ombudsman Questionnaire”, **Regional School of Public Administration Annual Conference**, October 2012, <http://ec.europa.eu/enlargement/taiox/dyn/create_speech.jsp?speechID=21428&key=fd14deeead0829faaeff323cea57c019>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]

- APPICCIAFUOCO, Lara, "The Promotion of the Rule of Law in the Western Balkans: The European Union's Role", **German Law Journal**, Cilt 11, No. 08, 2010, s. 741-768.
- ARAT, Tuğrul, "Avrupa Toplulukları Hukuku", Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, **Avrupa Birliği El Kitabı** (Avrupa Birliği ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Semineri 20-31 Mart 1995), T.C. Merkez Bankası Personel Genel Müdürlüğü, 3. Baskı, Ankara, 1996, içinde, s. 29-52.
- AYDIN DÜZGİT, Senem – KEYMAN, Fuat, "EU-Turkey Relations and the Stagnation of Turkish Democracy", **Istituto Affari Internazionali Working Papers**, Global Turkey in Europe Series No: 2, Essen/İstanbul/Rome, 2012, <http://www.iai.it/pdf/GTE/GTE_WP_02.pdf>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- AZOULAY, Loic, "The Judge and the Community's Administrative Governance", JOERGES, Christian – DEHOUSSE, Renaud (der.), **Good Governance in Europe's Integrated Market**, Oxford University Press, New York, 2002, içinde, s. 109-137.
- BALFOUR, Rosa, "Human Rights Promotion", CERUTTI, Furio – LUCARELLI, Sonia (der.), **The Search for a European Identity: Values, Policies and Legitimacy of the European Union**, Routledge, Oxford, 2008, içinde, s. 159-175.
- BAVIERA, Saverio, "Parallel Functions and Co-operation: The European Parliament's Committee on Petitions and the European Ombudsman", **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 126-142.
- BAYKAL, Sanem, "Avrupa Birliği'nde Anayasallaşma", ERHAN, Çağrı – KIZILIRMAK, Burça – SENEMOĞLU, Deniz (der.), **Avrupa Birliği Temel Konular**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2011, içinde, s. 129-202.
- BAYKAL, Sanem, "The Rule of Law in the European Union Context and Turkey's Accession Process", MÜLLER-GRAFF, Peter-Christian –KABAALIOĞLU, Haluk (der.), **Turkey and the European Union-Different Dimensions**, Nomos, Baden-Baden, 2011, içinde, s. 37-51.
- BAYKAL, Sanem, "Temel Haklar", AKÇAY, Belgin – BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK, Gülüm (der.), **Avrupa Birliği Serbest Dolaşım ve Politikalar**, İkinci Baskı, Seçkin, Ankara, 2012, içinde, s. 383-412.
- BAYKAL, Sanem, "Avrupa Birliğinde Yetki Sorunu ve Lizbon Antlaşması", AKÇAY, Belgin – KAHRAMAN, Sevilay – BAYKAL, Sanem (der.), **Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, içinde, s. 235-273.
- BAYKAL, Sanem, "Reform Antlaşması ve Getirdikleri: Kurumsal Yapı Çerçevesinde Genel Bir Değerlendirme", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 7, No. 1, 2007, s. 45-67.
- BAYKAL, Sanem, "Avrupa Birliği'nin Geleceği: Meşruiyet Sorunu, Anayasallaşma Süreci ve Bütünleşmenin Nihai Hedefi Üzerine", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004, s. 119-153.
- BAYKAL, Sanem, "Significance of the Charter of Fundamental Rights in Context of the Emerging European Polity", GAVOUNELI, Maria – KYRIAKOPOULOS, Vangelis (der.), **Olympia III: Human Rights in the 21st Century**, Ant. N. Sakkoulas Publishers, 2003, içinde, s. 145-162.

- BAYKAL, Sanem, "Unity in Diversity? The Challenge of Diversity for the European Political Identity, Legitimacy and Democratic Governance: Turkey's EU Membership as the Ultimate Test Case", **Jean Monnet Working Papers**, No: 09/05, 2005, <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/archive/papers/05/050901.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- BAYRAKTAROĞLU ÖZÇELİK, Gülüm, "Avrupa Birliğinin Kurumsal Yapısı ve Lizbon Antlaşması", AKÇAY, Belgin – KAHRAMAN, Sevilay – BAYKAL, Sanem (der.), **Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, içinde, s. 203-233.
- BIERING, Peter, "The Danish Proposal to the Intergovernmental Conference on Political Union", **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 38-51.
- BİLGİN, A. Aslı, "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ve Lizbon Antlaşması", AKÇAY, Belgin – KAHRAMAN, Sevilay – BAYKAL, Sanem (der.), **Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, içinde, s. 317-347.
- BONNOR, Peter, "The European Ombudsman: A Novel Source of Soft Law in the European Union", **European Law Review**, Cilt 25, No. 1, 2000, s. 39-56.
- BOTHE, Michael, The Judgement of the German Federal Constitutional Court Regarding the Constitutionality of the Lisbon Treaty, **Istituto Affari Internazionali**, IAI 0920. <<http://www.iai.it/pdf/DocIAI/iai0920.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- BOUSTA, Rhita, "Who Said There is a 'Right to Good Administration?' A Critical Analysis of Article 41 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union", **European Public Law**, Cilt 19, No. 3, 2013, s. 481-488.
- BÖRZEL, Tanja – RISSE, Thomas, "One Size Fits All! EU Policies for the Promotion of Human Rights, Democracy and the Rule of Law", **Center for Development Democracy and the Rule of Law**, Workshop on Democracy Promotion, Stanford University, 4-5 October 2004, <http://www.eu-newgov.org/database/PUBLIC/P23000-02_CLU302_One_size_fits_all.pdf>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- CADEDU, Simone, "The Proceedings of the European Ombudsman", **Law and Contemporary Problems**, Cilt 68, No. 161, 2004, s. 161-180.
- CALLIESS, Christian, "Europe as a Transnational Law – The Transnationalization of Values by European Law", **German Law Journal**, Cilt 10, No. 10, 2009, s.1367-1382.
- CASTIGLIONE, Dario, "From the Charter to the Constitution of Europe? Notes on the Constitutionalisation Process in the EU", **Queen's Papers on Europeanisation**, No 5/2002, <<http://www.qub.ac.uk/schools/SchoolofPoliticsInternationalStudiesandPhilosophy/FileStore/EuropeanisationFiles/Fileupload,38420,en.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- CEDERMAN, Lars-Erik, "Nationalism and Bounded Integration: What it Would Take to Construct a European Demos", **European Journal of International Relations**, Cilt 7, No. 2, s. 139-174.
- CHALMERS, Damian, "The Reconstitution of European Public Spheres", **European Law Journal**, Cilt 9, No. 2, 2003, s. 127-189.

- CHRISTOPOULOS, Dimitris, "From Institution Building to Confidence Building in Balkans", CHRISTOPOULOS, Dimitris – HORMOVITIS, Dimitris (der.), **The Ombudsman Institution in South-Eastern Europe**, Athens, 2003, s. 10-15, <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/untc/unpan014896.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- Council of Europe, Council of Europe's Conventional 'Acquis' Which is of Interest for Accession to the European Union, DIR/JUR (2002)12, Strasbourg, 12 November 2002, <[http://www.coe.int/T/E/Legal%5FAffairs/About%5Fus/Cooperation/UEAcquis\(2002-11\)E.asp#TopOfPage](http://www.coe.int/T/E/Legal%5FAffairs/About%5Fus/Cooperation/UEAcquis(2002-11)E.asp#TopOfPage)>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- Council of Europe, Minimum Corpus of the Council of Europe Standards, Council of Europe, LISBON Network, 10th Plenary Meeting, 30-31 October 2008, RL-BU (2008)2, Strasbourg, 11 July 2008, <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/lisbonnetwork/rapports/RL-BU_2008_2MinimumCorpus_en.pdf>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- Council of Europe, The Council of Europe's Contribution to the European Union's Acquis, Santiago De Compostela – Spain, SdC(2002) Conclusions, 3-4 June 2002, <http://www.coe.int/t/dlapil/cahdi/Source/Docs2002/SdC_2002_Conclusions%20E.pdf>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- CRAIG, Paul, "The Charter, The ECJ and National Courts", ASHIAGBOR, Diamond – COUNTOURIS, Nicola – LIANOS, Ioannis (der.), **The European Union after the Treaty of Lisbon**, Cambridge University Press, New York, 2012, içinde, s.78-108.
- CRAIG, Paul, "Constitutional Process and Reform in the EU: Nice, Laeken, The Convention and the IGC", **European Public Law**, Cilt 10, No. 4, 2004, s. 653-676.
- CRAIG, Paul, "Constitutions, Constitutionalism, and the European Union", **European Law Journal**, Cilt 7, No. 2, 2001, s. 125- 150.
- CRAIG, Paul, "Integration, Democracy and Legitimacy", CRAIG, Paul – DE BURCA, Grainne (der.), **The Evolution of EU Law**, 2nd Edition, Oxford University Press, New York, 2011, içinde, s. 13-40.
- CRAIG, Paul, The Rule of Law, Appendix 5 in House of Lords Select Committee on the Constitution, Relations between the executive, the judiciary and Parliament, HL Paper 151, 2006-2007, s. 97-106. <<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldselect/ldconst/151/151.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- ÇİÇEKOĞLU ORALALP, Füsun, "İyi Yönetim ve Türkiye'nin Avrupa Birliğine Adaylığı", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 1, No. 2, 2002, s. 121-131.
- DAHL, Robert A., "Can International Organisations be Democratic? A Skeptic's View", SHAPIRO, Ian - HACKER-CORDÓN, Casiano (der.), **Democracy's Edges**, Cambridge University Press, New York, 1999, içinde, s.19-36.
- DANN, Philipp, "Looking Through the Federal Lens: The Semi-Parliamentary Democracy of the EU", **Jean Monnet Working Paper**, No: 5/02, 2002, <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/archive/papers/02/020501.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]

- DE BURCA, Grainne – ASCHENBRENNER, Jo Beatrix, “European Constitutionalism and the Charter”, PEERS, Steve – WARD, Angela (der.), **The EU Charter of Fundamental Rights: Politics, Law and Policy**, Hart Publishing, Oregon, 2004, içinde, s. 3-34.
- DE BURCA, Grainne, “Beyond the Charter: How Enlargement Has Enlarged the Human Rights Policy of the EU”, **Fordham International Law Journal**, Cilt 27, No. 2, 2003, s. 679-714.
- DE BURCA, Grainne, “Human Rights: The Charter and Beyond”, **Jean Monnet Working Paper**, 10/01, 2001, <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/archives/papers/01/013601.html>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- DE BURCA, Grainne, “The Drafting of the European Union Charter of Fundamental Rights”, **European Law Review**, Cilt 26, No. 2, 2001, s. 126-138.
- DE BURCA, Grainne, “The Evolution of EU Human Rights Law”, CRAIG, Paul – DE BURCA, Grainne (der.), **The Evolution of EU Law**, 2nd Edition, Oxford University Press, New York, 2011, içinde, s. 465-497.
- DE LEEUW, Magdalena Elisabeth, “The European Ombudsman’s Role as a Developer of Norms of Good Administration”, **European Public Law**, Cilt 17, No. 2, 2011, s. 349-368.
- DEMİREL, Gürhan, **Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecinde Türkiye’de İnsan Hakları Alanında Kurumsallaşma**, AB Bakanlığı Uzman Yeterlik Tezi, Ankara, 2013.
- DE WITTE, Bruno – TOGGENBURG, Gabriel N. “Human Rights and Membership of the European Union”, PEERS, Steve – WARD, Angela (der.), **The EU Charter of Fundamental Rights: Politics, Law and Policy**, Hart Publishing, Oregon, 2004, içinde, s. 59-82.
- DIAMANDOUROS, Nikiforos, “Ombudsman Türk Demokrasisini AB’ye Yakınlaştırır”, **Kriter**, Cilt 58, 2011, s. 8-12.
- DIAMANDOUROS, P. Nikiforos, “Introduction”, **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 1-12.
- DIAMANDOUROS, P. Nikiforos, “Reflections on the Future Role of the Ombudsman in a Changing Europe”, **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 217-240.
- DIAMANDOUROS, Nikiforos, **Breakfast Policy Briefing: Presentation** Brussels, European Policy Centre (EPC), 23 May 2011.
- DIAMANDOUROS, P. Nikiforos, “The European Ombudsman and Good Administration Post-Lisbon”, ASHIAGBOR, Diamond – COUNTOURIS, Nicola – LIANOS, Ioannis (der.), **The European Union after the Treaty of Lisbon**, Cambridge University Press, New York, 2012, içinde, s. 210-226.
- DIMITROVA, Antoaneta “Enlargement, Institution Building and the EU’s Administrative Capacity Requirement”, **West European Politics**, Cilt 25, No. 4, 2002, s. 171-190.
- EECKHOUT, Jean-Claude – GODTS, Philippe, “The European Commission’s Internal Procedure for Dealing with the European Ombudsman’s Inquiries”, **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 167-184.

- EECKHOUT, Piet, "The EU Charter of Fundamental Rights and the Federal Question", **Common Market Law Review**, Cilt 39, No. 5 2002, s. 945- 994.
- EFE, Haydar, "Avrupa Ombudsmanı'nın AB İçinde İyi Yönetim, Hukukun Üstünlüğü ve İnsan Haklarını Koruyucu Rolü", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 19, No. 2, 2011, s. 1-29.
- ERDENİR, Burak, "Gümrük Birliği Sürecinin Türkiye'nin Siyasi Reform Sürecine Yansımaları", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt 12, No.1, 2013, s. 31-46.
- ERDENİR, Burak, "Türkiye'nin Siyasi Reform Sürecinde Avrupa Birliği'nin Demokratik Koşulluluğu", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 45, No. 4, 2012, s. 95-117.
- ERIKSEN, Erik Oddvar –FOSSUM, John Erik, "Democracy Through Strong Publics in the European Union?", **Journal of Common Market Studies**, Cilt 40, No. 3, 2002, s. 401-424
- ERIKSEN, Erik Oddvar – FOSSUM, John Erik, "Bringing European Democracy back in, or How to Read the German Constitutional Court's Lisbon Treaty Ruling", **ARENA Working Paper**, No: 9, 2010, <http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/2010/WP_09_10_online.pdf>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission), Compilation on the Ombudsman Institution, CDL(2011)079, Strasbourg, 1 December 2011, <<http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL%282011%29079-e.aspx>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- European Union Agency for Fundamental Rights, **National Human Rights Institutions in the EU Member States**, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2010, <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/816-NHRI_en.pdf>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin, "Dünyaya İhraç Ettiğimiz en Büyük Marka: İnsan Hakları Kurumu (Ombudsman)", 2 Nisan 2010, <<http://www.hukukibakis.com/?p=319>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin, "Kamu Denetçiliği (Ombudsman)", **Stratejik Düşünce Enstitüsü: SDE Analiz**, 2010, <<http://www.hasantahsinfendoglu.com/sde/KAMU%20DENETCILIGI%20%28OMBDUSMANLIK%29.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- FISCHER-LESCANO, Andreas – JOERGES, Christian – WONKA, Arndt, "The German Constitutional Court's Lisbon Ruling: Legal and Political-Science Perspectives", **Universität Bremen Zentrum für Europäische Rechtspolitik Diskussionspapier**, No: 1, 2010, <<http://www.mpifg.de/people/mh/paper/ZERP%20Discussion%20Paper%201.2010.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- FOLLESDAL, Andreas, "Achieving Stability? Forms and Arenas of Institutional and National Balances in the Draft Constitutional Treaty", **The Federal Trust Constitutional Online Paper Series**, No: 06/04, 2004, <http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID515823_code366385.pdf?abstractid=515823&mirid=1>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- FOLLESDAL, Andreas – HIX, Simon, Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik, **European Governance Papers, (EUROGOV)** No. C-05-02, 2005, <<http://www.connex-network.org/eurogov/pdf/egp-connex-C-05-02.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013]

- FOSSUM, John Erik, "Charters and Constitution-making, Comparing the Canadian Charter of Rights and Freedoms and the European Charter of Fundamental Rights", **Arena Working Papers**, WP 02/8, 2002, <http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2002/wp02_8.htm>, [Erişim Tarihi: 1 Eylöl 2013.]
- FOSSUM, John Erik, "The European Union In Search of an Identity", **European Journal of Political Theory**, Cilt 2, No. 3, s. 319-340.
- FRIIS, Lykke - MURPHY, Anna, "The European Union and Central and Eastern Europe: Governance and Boundaries", **Journal of Common Market Studies**, Cilt 37, No. 2, Haziran 1999, s. 211-232.
- GAMMELTOFT-HANSEN, Hans, "Trends Leading to the Establishment of a European Ombudsman", **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 13-26.
- GARCIA, R. Alonso, "The General Provisions of the Charter of Fundamental Rights of the European Union", **European Law Journal**, Cilt 8, No. 4, 2002, s. 492-514.
- GARZON CLARIANA, Gregorio, "Holding the Administration Accountable in Respect of its Discretionary Powers: The Roles and Approaches of the Court, The Parliament and the European Ombudsman", **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 191-209.
- GATTO, Alexandra, "Governance in the European Union: A Legal Perspective", **Columbia Journal of European Law**, Cilt 12, No. 2, 2006, s.487-516.
- German Law Journal**, Cilt 10, No. 8, 01 August 2009, s. 1169-1354
http://www.germanlawjournal.com/pdfs/FullIssues/Vol_10_No_08.pdf.
- GIEGERICH, Thomas, "Independence of the Judiciary – Conceptual Framework, Historical Development, Relation of Impartiality and Observations on Turkey", TAŞKIN, Ahmet (der.), **Yargının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Etkililiği**, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara, 2009, içinde, s. 11-20.
- GIEGERICH, Peer Review Mission to Turkey (17 – 21 January 2011) – **Chapter 23: Judiciary and Fundamental Rights Report on Independence, Impartiality and Administration of the Judiciary**, 2001.
- GONZALEZ, Carlos Moreiro, "The Spanish Proposal to the Intergovernmental Conference on Political Union", **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 27-37.
- GÖÇMEN, İlke, "Avrupa Ombudsmanının Soruşturması", **Prof. Dr. Gürđan Çelebican'a Armağan**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2011, s. 493-539.
- GÖÇMEN, İlke, "Ulusal Parlamentoların Avrupa Bütünleřmesindeki Rolü ve Lizbon Antlaşması", AKÇAY, Belgin – KAHRAMAN, Sevilay – BAYKAL, Sanem (der.), **Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, içinde, s. 275-316.
- GRABBE, Heather, "European Union Conditionality and the Acquis Communautaire", **International Political Science Review**, Cilt 23, No. 3, 2002, s. 249-268.
- GRADIN, Anita – JACOBSSON, Ranveig, "Safeguarding the Rights of European Citizens: The European Commission Working with the European Ombuds-

- man”, **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 162-166.
- GRIMM, Dieter, “Does Europe Need a Constitution?”, **European Law Journal**, Cilt 1, No. 3, 1995, s. 282-302.
- HABERMAS, Jürgen, “Why Europe Needs a Constitution”, **New Left Review**, Cilt 11, 2001, s. 5-26.
- HARDEN, Ian, “When Europeans Complain: The Work of the European Ombudsman”, **The Cambridge Yearbook of European Legal Studies**, Cilt 3, 2001, s.199-237.
- HARLOW, Carol, “Freedom of Information and Transparency as Administrative and Constitutional Rights”, **The Cambridge Yearbook of European Legal Studies**, Cilt 2, 1999, s. 285-301.
- HATZI, Chryssi, “The Ombudsman in a Complementary Relation with the Judiciary”, CHRISTOPOULOS, Dimitris – HORMOVITIS, Dimitris (der.), **The Ombudsman Institution in South-Eastern Europe**, Athens, 2003, s. 59-63, <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/untc/unpan014896.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- HILLION, Christophe, “EU Enlargement”, CRAIG, Paul – DE BURCA, Grainne (der.), **The Evolution of EU Law**, 2nd Edition, Oxford University Press, New York, 2011, içinde, s. 187-216.
- HOFFMEISTER, Frank, “Changing Requirements for Membership”, OTT, Andrea – INGLIS, Kirstyn (der.), **Handbook on European Enlargement: A Commentary on the Enlargement Process**, T.M.C. Asser Press, the Hague, 2002, içinde, s. 90-102.
- HOFFMEISTER, Frank, “Earlier Enlargements”, OTT, Andrea – INGLIS, Kirstyn (der.), **Handbook on European Enlargement: A Commentary on the Enlargement Process**, T.M.C. Asser Press, the Hague, 2002, içinde, s. 87-90.
- INGLIS, Kirstyn, “EU Enlargement: Membership Conditions Applied to Future and Potential Member States”, BLOCKMANS, Steven – LAZOWSKI, Adam (der.), **The European Union and Its Neighbours**, T.M.C Asser Press, the Hague, 2006, içinde, s. 61-92.
- INGLIS, Kirstyn, “The Pre-Accession Strategy and the Accession Partnerships”, OTT, Andrea – INGLIS, Kirstyn (der.), **Handbook on European Enlargement: A Commentary on the Enlargement Process**, T.M.C. Asser Press, the Hague, 2002, içinde, s. 103-111.
- IŞIKAY, Mahir, Avrupa Birliği Ombudsmanı, İzmir, 2001, <<http://kutuphanem.bilgievi.gen.tr/indir.aspx?id=7863>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- IŞIKAY, Mahir, Ombudsman Kurumunun Avrupa Birliği ve Türkiye’deki Konumu, Saarland, 2008, <<http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish /MIsikay.html>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- JACQUE, Jean-Paul, “The Principle of Institutional Balance”, **Common Market Law Review**, Cilt 41, 2004, s. 383-391.
- KACZYNSKI, Piotr Maciej, “Paper Tigers or Sleeping Beauties? National Parliaments in the Post-Lisbon European Political System”, **CEPS Special Report**, 2011, <<http://www.ceps.eu/ceps/dld/4144/pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]

- KADELBACH, Stefan, "European Administrative Law and the Law of a Europeanized Administration", JOERGES, Christian – DEHOUSSE, Renaud (der.), **Good Governance in Europe's Integrated Market**, Oxford University Press, New York, 2002, içinde, s. 167-206.
- KESTANE, Doğan, "Çağdaş Bir Denetim Organizasyonu Olarak Ombudsman (Kamu Denetçiliği)", **Maliye Dergisi**, Cilt 151, 2006, s. 128-142.
- KJAERUM, Morten, "The Experiences of European National Human Rights Institutions", LINDSNAES, Birgit – LINDHOLT, Lone – YIGEN, Kristine (der.), **National Human Rights Institutions: Articles and Working Papers**, The Danish Centre For Human Rights, Denmark, 2001, içinde, s. 113-120.
- KNOOK, Allard, "The Court, the Charter, and the Vertical Division of Powers in the European Union", **Common Market Law Review**, Cilt 42, 2005, s. 367-398.
- KOCHENOV, Dimitry, "Behind the Copenhagen façade. The meaning and structure of the Copenhagen political criterion of democracy and rule of law", **European Integration online Papers (EIOP)**, Cilt 8, No. 10, 2004, <<http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-010a.htm>>. [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- KOCHENOV, Dimitry, The Rule of Law: Cutting Paths through Confusion, **Erasmus Law Review**, Cilt 2, No. 6, 2009.
- KÖSEOĞLU, Özer, "Avrupa Ombudsmanının Hukuki Statüsü, İşleyişi ve Kurumsal Etkinliği", **Sayıştay Dergisi**, Cilt 79, 2010, s. 31-62.
- KUCSKO-STADLMAYER, Gabriele, "The Legal Structures of Ombudsman-Institutions in Europe: Legal Comparative Analysis", KUCSKO-STADLMAYER, Gabriele (der.), **European Ombudsman Institutions**, Springer Wien, Austria, 2008, içinde, s. 1-67.
- KUMM, Mattias, "The Idea of Thick Constitutional Patriotism and Its Implications for the Role and Structure of European Legal History", **German Law Journal, Special Issue-Confronting Memories**, Cilt 6, No. 2, 2005, s. 319-354.
- KUTLU GÜRSEL, Meltem – BURCU, Lale, "Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısına Egemen Olan İlkeler", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 4, 2009, s. 59-77.
- KÜÇÜKÖZYİĞİT, H. Galip, "Bağımsız Bir Kamusal Denetim Organı: Ombudsman", 2003, <http://www.turkhukuksitesi.com/makale_100.htm>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- LEBECK, Carl, "The European Court of Human Rights on the Relation Between ECHR and EC-Law: The Limits of Constitutionalisation of Public International Law", **Zeitschrift für öffentliches Recht**, Cilt 62, 2007, s. 195-236.
- LENAERTS, Koen – VERHOEVEN, Amaryllis, "Institutional Balance as a Guarantee for Democracy in EU Governance", JOERGES, Christian – DEHOUSSE, Renaud (der.), **Good Governance in Europe's Integrated Market**, Oxford University Press, New York, 2002, içinde, s. 35-88.
- LERCH, Marika – SCHWELLNUS, Guido, "Normative by Nature? The Role of Coherence in Justifying the EU's External Human Rights Policy", **Journal of European Public Policy**, Cilt 13, No. 2, 2006, s. 304-321.
- LIISBERG, Jonas Bering, "Does the EU Charter of Fundamental Rights Threaten the Supremacy of Community Law? Article 53 of the Charter: A Fountain of Law or Just an Inkblot?", **Jean Monnet Working Paper**, 04/01, 2001, <[http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet /archive/papers/01/010401.html](http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/archive/papers/01/010401.html)>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]

- LODGE, Juliet, "Transparency and Democratic Legitimacy", **Journal of Common Market Studies**, Cilt 32, No. 3, 1994, s. 343-368.
- LORD, Christopher – MAGNETTE, Paul, "E Pluribus Unum? Creative Disagreement about Legitimacy in the EU", **Journal of Common Market Studies**, Cilt 42, No. 1, 2004, s. 183-202.
- MAGNETTE Paul, "European Democracy Between Two Ages", BARNARD, Catherine (der.), **The Fundamentals of EU Law Revisited**, Oxford University Press, New York, 2007, içinde, s. 13-34.
- MAGNETTE, Paul "European Governance and Civic Participation: Can the European Union be Politicised?", **Jean Monnet Working Papers, Mountain or Molehill A Critical Appraisal of the Commission White Paper on Governance Symposium**, No 6/01, 2001, s. 1-14 <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/archive/papers/01/010901.html>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- MAGNETTE, Paul, "Between Parliamentary Control and the Rule of Law: The Political Role of the Ombudsman in the European Union", **Journal of European Public Policy**, Cilt 10, No. 5, 2003, s. 677-694.
- MAGNETTE, Paul, "The European Ombudsman: Protecting Citizens' Rights and Strengthening Parliamentary Scrutiny", **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 106-125.
- MANCINI, Federico, "The Making of a Constitution for European", **Common Market Law Review**, Cilt 26, No. 4, 1989, s. 595-614.
- MANNERS, Ian, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", **Journal of Common Market Studies**, Cilt 40, No. 2, 2002, s. 235-258.
- MARESCEAU, Marc, "Pre-Accession", CREMONA, Marise (der.), **The Enlargement of the European Union**, Oxford University Press, Oxford, 2003, içinde, s. 9-42.
- MARKS-HOOGHE- BLANK, "European Integration from the 1980s: State-Centric v. Multi-level Governance", **Journal of Common Market Studies**, Cilt 34, No. 3, 1996, s. 341-378.
- MAYER, Franz, "Rashomon in Karlsruhe-A Reflection on Democracy and Identity in the European Union", **Jean Monnet Working Paper**, No. 05/10, 2010, <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/10/100501.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- MCCRUDDEN, Christopher, "The Future of the Charter of Fundamental Rights", **Jean Monnet Working Paper**, No. 10/01, 2001, <<http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/archive/papers/01/013001.html>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- MENDELSKI, Martin, "Where does the European Union Make a Difference? Rule of Law development in South-Eastern Europe", **APSA 2010 Annual Meeting Paper**, <<http://ssrn.com/abstract=1644729>> [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- MENENDEZ, Agustin Jose, "Between Laeken and the Deep Blue Sea: An Assessment of the Draft Constitutional Treaty from a Deliberative-Democratic Standpoint", **European Public Law**, Cilt 11, No. 1, 2005, s. 105-144.
- MENENDEZ, Agustin Jose, "Exporting Rights: The Charter of Fundamental Rights, Membership and Foreign Policy of the European Union", **Arena Working Papers**, WP 02/18, 2002 (a), <http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/workingpapers2002/wp02_18.htm>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]

- MENENDEZ, Agustín Jose , “Legal Status and Policy Implications of the Charter of Fundamental Rights of the European Union”, **Arena Working Papers**, WP 02/7, 2002 (b), <http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2002/wp02_7.htm>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- MILES, Lee, “A Fusing Europe? Insights for EU Governance”, DOUGAN, Michael – CURRIE, Samantha (der.), **50 Years of the European Treaties**, Hart Publishing, Portland, 2009, içinde, s. 19-41.
- MORAVCSIK, Andrew, “In Defence of the ‘Democratic Deficit’: Reassessing Legitimacy in the European Union”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt 40, No. 4, 2002, s. 603-624.
- NEUMANN, Iver, “European Identity, EU Expansion, and the Integration/Exclusion Nexus.” **Alternatives**, Cilt 23, 1998, s. 397-416.
- NEWMAN, Eddy, “The Policy-Relationship Between the European Ombudsman and the European Parliament’s Committee on Petitions”, **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 143-161.
- Notre Europe, “Europe and the Crisis of Democracy”, **Les Cahiers européens de Sciences Po**, n° 06, Paris: Centre d’études européennes at Sciences Po, 2002, <http://www.cee.sciences-po.fr/erpa/docs/wp_2002_6.pdf>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- OSCE/ODIHR (Office for Democratic Institutions and Human Rights), Ombudsman and Human Rights Protection Institutions in OSCE Participating States, OSCE Human Dimension Implementation Meeting, Background Paper 1, October 1998, <<http://www.osce.org/odihhr/16635>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- PECH, Laurent, The Rule of Law as a Constitutional Principle of the European Union, **Jean Monnet Working Paper** No. 04/09, 2009. <http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/archive/papers/09/090401.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.] yeniden basım PECH, Laurent, “A Union Founded on the ‘Rule of Law’: Meaning and Reality of the Rule of Law as a Constitutional Principle of EU Law”, **European Constitutional Law Review**, Cilt 6, 2010, s. 359-396.
- PECH, Laurent, “The Institutional Development of the EU Post-Lisbon: A Case of Plus Ça Change...?”, ASHIAGBOR, Diamond – COUNTOURIS, Nicola – LIANOS, Ioannis (der.), **The European Union after the Treaty of Lisbon**, Cambridge University Press, New York, 2012, içinde, s. 7-46.
- PERILLO, Ezio, “The Process of Drafting the European Ombudsman’s Statute”, **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 52-82.
- PERRY, Roy, “Special Reports Submitted by the European Ombudsman to the European Parliament”, **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 185-190.
- PETERS, Anne, “European Democracy After the 2003 Convention”, **Common Market Law Review**, Cilt 41, 2004, s. 37-85.
- PETERS, Anne, “The European Ombudsman and the European Constitution”, **Common Market Law Review**, Cilt 42, 2005, s. 697-743.

- PETERS, B. Guy – BORRAS, Susana, “Governance and European Integration”, EGAN, Michelle – NUGENT, Neill – PATERSON, William E. (der.), **Research Agendas in EU Studies: Stalking the Elephant**, Palgrave Macmillan, Hampshire, 2010, içinde, s. 117-133.
- PETERS, Bernhard – et. al., “7 National and Transnational Public Spheres: The Case of the EU”, **European Review**, Cilt 13, No. 1, 2005, s. 139-160.
- PIANA, Daniela, “Judicial Policies and European Enlargement: Building the Image of a Rule of Law Promoter” CERUTTI, Furio – LUCARELLI, Sonia (der.), **The Search for a European Identity: Values, Policies and Legitimacy of the European Union**, Routledge, Oxford, 2008, içinde, 176-192.
- PIRIS, Jean Claude, “Does the European Union have a Constitution? Does it need one?”, **Jean Monnet Working Paper**, No. 5/00, 2000.
- POPESCU-SLANICEANU, Ion – PETROVSZKI, Diana – ENESCU, Cosmin, “The Role of the European Ombudsman in the Implementation of the Right to Good Administration”, **Acta Universitatis Danubius Jur.**, No. 2, 2010, s. 193-208.
- REIF, Linda C., “Building Democratic Institutions: The Role of National Human Rights Institutions in Good Governance and Human Rights Protection”, **Harvard Human Rights Journal**, Cilt 13, 2000, s.1-69.
- RITTBERGER, Berthold, “Democracy and European Union Governance”, EGAN, Michelle – NUGENT, Neill – PATERSON, William E. (der.), **Research Agendas in EU Studies: Stalking the Elephant**, Palgrave Macmillan, Hampshire, 2010, içinde, s. 134-167.
- ROBERTS, Kirsten – ADAMSON, Bruce, Peer Review Mission to Turkey (17 – 21 January 2011) – Chapter 23: National Human Rights Institutions”, 2011.
- SAYGIN, Engin, “Ombudsmanı Beklerken: Anayasa Mahkemesi’nin Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu İptaline Dair Gerekçeli Kararı Üzerine Bir İnceleme”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 12, No. 1-2, 2008, s. 1045-1072.
- SADURSKI, Wojciech, “Accession’s Democracy Dividend: The Impact of the EU Enlargement upon Democracy in the New Member States of Central and Eastern Europe” **European Law Journal**, Cilt 10, 2004, s. 371-401.
- SCHIMMELFENNIG, Frank – ENGERT, Stefan – KNOBEL, Heiko, “Costs, Commitment and Compliance: The Impact of Democratic Conditionality on Latvia, Slovakia and Turkey”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt 41, No. 3, 2003, s. 495-518.
- SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIER, Ulrich, “Governance by Conditionality. EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe”, **Journal of European Public Policy**, Cilt 11, No. 4, 2004, s. 661-679.
- SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIER, Ulrich, “The Study of EU Enlargement: Theoretical Approaches and Empirical Findings”, CINI, Michelle – BOURNE, Angela (der.), **Palgrave Advances in European Union Studies**, Palgrave Macmillan, Hampshire, 2006, içinde, s. 96-116.
- SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIER, Ulrich, “Theorizing Enlargement: Research Focus, Hypotheses and the State of Research”, **Journal of European Public Policy**, Cilt 9, 2002, s. 500-528.
- SCHMITTER, Philippe, “Democracy in Europe and Europe’s Democratization”, **Journal of Democracy**, Cilt 14, No. 4, 2003, s.71-85.

- SCOTT, Joanne – TRUBEK, Dave, “Mind the Gap: Law and New Approaches to Governance in the European Union”, **European Law Journal**, Cilt 8, No. 1, 2002, s. 1-18.
- SEDELMIEER, Ulrich, EU Enlargement, Identity and the Analysis of European Foreign Policy: Identity Formation Through Policy Practice, **EUI Working Papers**, RSC No.2003/13, Italy, 2003. <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/1855/03_13.pdf?sequence=1>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- SJURSEN, Helene, “Why Expand? The Question of Legitimacy and Justification in the EU’s Enlargement Policy”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt 40, No. 3, 2002, s. 491-513.
- SJURSEN, Helene- SMITH, Karen E., “Justifying EU Foreign Policy: The Logics Underpinning EU Enlargement”, **ARENA Working Papers**, No. 01/1, 2001.
- SMISMANS, Stijn, “Institutional Balance as Interest Representation: Some Reflections on Lenaerts and Verhoeven”, JOERGES, Christian – DEHOUSSE, Renaud (der.), **Good Governance in Europe’s Integrated Market**, Oxford University Press, New York, 2002, içinde, s. 89-108.
- SMITH, Karen E., “The Evolution and Application of EU Membership Conditionality of the European Union”, CREMONA, Marise (der.), **The Enlargement of the European Union**, Oxford University Press, Oxford, 2003, içinde, s.105-140.
- SÖDERMAN, Jacob, “The Early Years of the European Ombudsman”, **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, içinde, s. 83-105.
- SONG, Weiqing – DELLA SALA, Vincent, “Euroseptics and Europhiles in Accord: The Creation of the European Ombudsman as an Institutional Isomorphism”, **Policy & Politics**, Cilt 36, No. 4, 2008, s. 481-495.
- SUSKI, Markku, “Case C-234/02 P, European Ombudsman v. Frank Lamberts, Judgement of the Full Court of 23 March 2004, (2004) ECR I-2803”, **Common Market Law Review**, Cilt 42, 2005, s. 1765-1781.
- ŞENGÜL, Ramazan, “Avrupa Birliği Yönetmelik Alanında Kötu Yönetimle Mücadele Eden Bir Kurum: Avrupa Birliği Ombudsmanı”, http://akademik-personel.kocaeli.edu.tr/remazan.sengul/bildiri/ramazan.sengul10.06.2010_17.05.18bidiri.pdf; s. 3. [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- ŞİMŞEK, Oğuz, “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı’nda İyi Yönetim Hakkı”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 9, No. 3, 2007, s. 91-107.
- TAKCI, Ahmet – TAKCI, Tuğçe, “Avrupa Birliği Hukukunda İyi Yönetim Hakkı ve Belgelere Erişim Hakkı”, **Adalet Dergisi**, No. 42, 2012, s. 49-57.
- TAKIS, Andreas, “Ombudsmanship, Human Rights and the Rule of Law”, CHRISTOPOULOS, Dimitris – HORMOVITIS, Dimitris (der.), **The Ombudsman Institution in South-Eastern Europe**, Athens, 2003, s. 64-66, <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/unpan/unpan014896.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- T.C. Adalet Bakanlığı, **Ombudsman Çalıştayı**, İstanbul, 27 Ocak 2012.
- T.C. Adalet Bakanlığı, **Yargı Reformu Stratejisi**, 2009, <<http://www.sgb.adalet.gov.tr/yrs/Yargi%20Reformu%20Stratejisi.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]

- T.C. Adalet Bakanlığı, **Yargı Reformu Stratejisi Eylem Planı**, <<http://www.sgb.adalet.gov.tr/yrs/yrseylemplani.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, **Yargı Reformu Stratejisi Taslağı**, 2012, <http://www.sgb.adalet.gov.tr/Yargi_reformu_stratejisi_taslagi.pdf>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, **Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Yargı ve Temel Haklar Faslı**, MRK Baskı ve Tanıtım, Ankara, 2013, <http://www.abgs.gov.tr/files/yargivetemelhaklar/yargi_ve_temel_haklar_kita_p.pdf>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- TGAE (Think Global Act European), **The Contribution of 16 European Think Tanks to the Polish, Danish and Cypriot Trio Presidency of the European Union**, Notre Europe, France, 2011, <<http://www.ceps.eu/ceps/dld/5755/pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- “The Treaty of Lisbon: A Second Look at the Institutional Innovations”**, Joint Study: CEPS EGMONT and EPC, 2010, <<http://www.ceps.eu/ceps/dld/3736/pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- “The Treaty of Lisbon: Implementing the Institutional Innovations”**, Joint Study: CEPS, EGMONT and EPC, 2007, <<http://www.ceps.eu/ceps/dld/1385/pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- TOBIN, James “A Comment on Dahl’s Scepticism”, SHAPIRO, Ian - HACKER-CORDÓN, Casiano (der.), **Democracy’s Edges**, Cambridge University Press, New York, 1999, içinde, s. 37-40.
- TSADIRAS, Alexandros, “The Position of the European Ombudsman in the Community System of Judicial Remedies”, **European Law Review**, Cilt 32, No. 5, 2007, s. 607-626.
- TSADIRAS, Alexandros, “Unravelling Ariadne’s Thread: The European Ombudsman’s Investigative Powers”, **Common Market Law Review**, Cilt 45, 2008, s. 757-770.
- TSADIRAS, Alexandros, “Ombudsman”, CRAIG, Paul, **EU Administrative Law**, Oxford University Press, New York, 2006, içinde.
- ÜMİT, Ceyda, “Bütünleşme Sürecinde Avrupa Parlamentosu’nun Denetim İşlevinin Gelişimi: Lizbon Antlaşması Işığında Bir İnceleme”, **Prof. Dr. Tuğrul Arat’a Armağan**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 1213-1236.
- VALLES, Juan Manuel Fabra, “The European Ombudsman’s Resources – The Budget and Related Issues”, **The European Ombudsman: Origins, Establishment, Evolution**, Office for Official Publications of the European Communities, Belgium, 2005, s. 210-216.
- VARLI, Bahar, “Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği’nde Ulusal Parlamentoların Rolü ve TBMM açısından Bir Değerlendirme”, **Yasama Dergisi**, No. 13, 2009, s. 5-44.
- VEDEL KESSING, Peter, “Implementation of the Western Ombudsman Model in Countries in Democratic Transition”, LINDSNAES, Birgit – LINDHOLT, Lone – YIGEN, Kristine (der.), **National Human Rights Institutions: Articles and Working Papers**, The Danish Centre For Human Rights, Denmark, 2001, içinde, s. 121-140.

- VON BOGDANDY, Armin, "Founding Principles of EU Law: A Theoretical and Doctrinal Sketch", **European Law Journal**, Cilt 16, No. 2, 2010, s. 95-111.
- VON BOGDANDY, Armin, "The European Union as a Human Rights Organisation? Human Rights and the Core of the European Union", **Common Market Law Review**, Cilt 37, 2000, s. 1307-1338.
- WEILER, J.H.H. "Fundamental Rights and Fundamental Boundaries: On the Conflict of Standards and Values in the Protection of Human Rights in the European Legal Space", WEILER, J.H.H., **The Constitution of Europe**, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, içinde, s. 102-129.
- WEILER, J.H.H. - HALTERN Ulrich - MAYER Franz, "European Democracy and Its Critique, Five Uneasy Pieces", **Harvard Jean Monnet Working Paper**, No. 1/95, 1995, yeniden basım WEILER, J.H.H. - HALTERN Ulrich - MAYER Franz, European Democracy and Its Critique, **West European Politics**, Cilt 18, No. 3, 1995, s. 4-39.
- WEILER, J.H.H., "Does Europe Need a Constitution? Demos, Telos and the German Maastricht Decision", **European Law Journal**, Cilt 1, No. 3, 1995, s. 219-258.
- WETZEL, Anne – ORBIE, Jan, "The EU's Promotion of External Democracy: In Search of the Plot", **CEPS Policy Brief**, No. 281, 13 September 2012, <<http://www.ceps.eu/ceps/dld/7300/pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- YAĞMURLU, Aslı, "Halkla İlişkiler Mekanizması Olarak Kamu Denetçiliği", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 42, No. 1, 2009, s. 87-104.
- YOUNGS, Richard, "Is European Democracy Promotion on the Wane?", **CEPS Working Document** No. 292, CEPS, May 2008, <<http://aei.pitt.edu/9373/2/9373.pdf>>, [Erişim Tarihi: 1 Eylül 2013.]
- YOUNGS, Richard, "Normative Dynamics and Strategic Interests in the EU's External Identity", **Journal of Common Market Studies**, Cilt 42, No. 2, 2004, s. 415-435.
- YÜKSEL GÜRDAL, Kamile, **Avrupa Birliğine Katılım Süreçleri ve Koşulluluk Prensiplerinin Evrimi**, AB Bakanlığı Uzman Yeterlik Tezi, Ankara, 2013.
- YÜKSEL, Suna, **Avrupa Birliğinde Demokrasi Eksikliği Sorununa Bir Çözüm Önerisi Olarak "Yönetişim" Tartışmaları**, AB Bakanlığı Uzman Yeterlik Tezi, Ankara, 2013.